

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 6/2011 rd

Statsrådets redogörelse om justerade ramar för statsfinanserna 2012—2015

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 13 oktober 2011 statsrådets redogörelse om justerade ramar för statsfinanserna 2012—2015 (SRR 1/2011 rd) till finansutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga fackutskotten får lämna utlåtande till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- kanslichef Harri Skog, direktör Matti Väisänen, direktör Kirsi Kangaspunta och överinspektör Timo Oravainen, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör för ekonomienheten Sinikka Välikangas, Finlands Akademi

- direktör Riikka Heikinheimo, Tekes - utvecklingscentralen för teknologi och innovationer
- vice ordförande, rektor Henrik Wolff, Rådet för Yrkeshögskolornas Rektorer ARENE
- ombudsman Jorma Virkkala, Professorsförbundet
- ombudsman Anne Salomaa, Sanasto rf
- ordförande Valtteri Aine, Finlands Gymnasistförbund rf
- prorektor Heikki Mannila, Finlands universitet UNIFI rf
- ordförande Tapani Kaakkuriniemi, Forskarförbundet rf
- ordförande Pirkko Ruuskanen-Parrukoski, Samverkande Bildningsorganisationerna
- författare Anja Snellman.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Regeringen utfäster sig i sitt program att sörja för att utbildning, kompetens och forskning får tillräcklig finansiering. Finland siktar mot den internationella toppen när det gäller såväl yrkeskunskap och högskoleutbildning som forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet. Utskottet understryker att ur samhällssynpunkt är utbildning framför allt en investering i

framtiden. I ekonomiskt instabila tider är det särskilt viktigt att värna om utbildning och kompetens.

Utbildningen måste läggas upp med barnets bästa för ögonen, inskräpper utskottet. Utskottet har tidigare framhållit (bl.a. KuUU 3/2010 rd — SRR 9/2009 rd) att det ska finnas en koppling mellan förskola och grundläggande utbildning så att de tillsammans bildar en väg för inlärnin- och växande. Därför är det mycket välkommet att beredningen av lagstiftningen om småbarns-

fostran och dagvårdstjänster och förvaltningen och styrningen av de här sektorerna överförs från social- och hälsovårdsministeriet till undervisnings- och kulturministeriet.

I linje med regeringsprogrammet kommer man under ramperioden att stärka världens bästa grundskola som garant för jämlika möjligheter. Utskottet noterar med tillfredsställelse av kvaliteten på förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten och den grundläggande konstundervisningen ska förbättras under ramperioden. Att minska gruppstorlekarna i den grundläggande utbildningen och utöka elevvården hör till de angelägnaste åtgärderna i detta sammanhang. Genom nationella kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen kan vi se till att undervisningen håller hög kvalitet och att utbudet är varierat. Utskottet har i ett tidigare sammanhang påpekat att rent konkret garanteras kvaliteten genom bl.a. närskoleprincipen enligt lagen om grundläggande utbildning, lämpliga undervisningsgrupper, samordnade läroplaner och likabehandling av eleverna (KuUU 3/2010 rd — SRR 9/2009 rd).

Utskottet välkomnar den samhällsgaranti som utlovas i regeringsprogrammet. Enligt redogörelsen kommer den att genomföras fullt ut 2013. Garantin innebär att alla unga under 25 år och alla nyutexaminerade unga under 30 år ska erbjudas en arbets-, praktik-, studie-, verkstads- eller rehabiliteringsplats senast när de gått tre månader arbetslösa. Anslaget för att genomföra garantin ökas årligen med 60 miljoner euro 2013—2015. Av det årliga påslaget avsätts 30 miljoner euro för sysselsättnings- och utbildningsåtgärder samt särskilda åtgärder inom arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde 2013—2015. Undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde får under ramperioden 30 miljoner euro årligen för att genomföra samhällsgarantin. Det behövs definitivt större satsningar på elev- och studiehandledning för att samhällsgarantin ska få genomslag, menar utskottet. Samhällsgarantin får draghjälp också av översynen av antagningen av studerande till yrkesutbildning.

Utbildning på andra stadiet

Utskottet instämmer i regeringsprogrammets syn på utbildningen på andra stadiet. I programmet sägs det bl.a. att systemet med utbildning på andra stadiet ger de unga möjlighet att skapa en egen studieväg och att studentexamen och de yrkesinriktade examina ska utvecklas som separata examina. Apropå finansieringen konstaterar regeringen att gymnasiernas finansieringsbas kommer att läggas om så att den tryggar kvaliteten på gymnasieutbildningen och den regionala tillgängligheten även med hjälp av distansstudier när åldersklasserna minskar. I grunderna för gymnasiefinansieringen innefattas resultatbaserad finansiering som premierar för utbildningskvalitet och kvalitetshöjning, t.ex. för att individuella studieresultat har förbättrats och antalet som avbryter sina studier är lågt. Finansieringen av yrkesutbildningen reformeras för att den bättre ska stödja utbildningen av hela åldersklassen, förbättra genomströmningen i utbildningen och möjliggöra en snabbare övergång till arbetslivet. Även de här läroanstalterna premieras för bra kvalitet på utbildningen och kvalitetshöjning.

Det är också utmärkt att det ska bli lättare för ungdomar, invandrare och personer med funktionsnedsättning att delta i läroavtalsutbildning.

Universitet

Den första indexjusteringen av den statliga finansieringen enligt universitetsreformen och det hithörande finansieringssystemet, som trädde i kraft i fjol, har gjorts för 2011. Indexhöjningen sker så att det anslag, med undantag av poster av engångsnatur, som anvisats för universiteten i föregående års budget höjs så att det motsvarar den årliga höjningen av kostnadsnivån enligt universitetsindexet. Universitetsindexets kostnadseffekt för 2012 är 56 miljoner euro, men regeringen har lämnat riksdagen en proposition om ändring av universitetslagen, där indexjusteringen halveras temporärt för 2012. Det är utmärkt att man i rambeslutet har berett sig på att ersätta arbetsgivarens arbetslöshetsförsäkringspremier vid universiteten till fullt belopp från

och med 2012. Dessutom har man i rambeslutet tagit regeringsprogrammet ad notam och för universitetens del beaktat den årliga utgiftsbesparingen på 86,2 miljoner euro fram till 2015. År 2012 är sparbetinget 30 miljoner euro och 2014 realiseras det fullt ut.

Utskottet hänvisar till riksdagens uttalande när universitetslagen antogs, nämligen att universiteten ska tillförsäkras en adekvat basfinansiering för att förbättra utbildningen och forskningen och garantera kvaliteten. Finansieringen måste fördelas mellan de olika vetenskapsområdena på lika villkor. Riksdagen förutsatte också att regeringen följer hur universitetsreformen genomförs och vilka effekter den får och att den lämnar kulturutskottet en utredning om detta vårsessionen 2012. I det sammanhanget kommer utskottet att göra en sammantagen bedömning av läget vid universiteten.

Yrkeshögskolor

Som ett led i omstruktureringen av högskolorna har regeringen beslutat börja förbereda en fullständig överföring av basfinansieringen av yrkeshögskolorna till staten under regeringsperioden. I samma veva blir yrkeshögskolorna självständiga juridiska personer. I rambeslutet har beaktats den i regeringsprogrammet överenskomna utgiftsbesparingen på 51 miljoner euro till följd av omläggningen av yrkeshögskolenätet och finansieringssystemet. Sparbetinget realiseras stegvis med början från 2012 så att besparingen är 2 miljoner euro 2012 och fulla 51 miljoner euro 2015.

Rambeslutets vägval är nödvändigt, men utskottet kommer att gå närmare in på yrkeshögskolesystemet när det blir aktuellt att behandla den hithörande lagstiftningen.

Forskning

Undervisnings- och forskningsfinansieringen måste vara långsiktig och förutsebar. Annars går det inte att uppnå målen för en kvalitativt bättre forskning med ökad genomslagskraft eller förbättra relationstalet studerande/lärare under ramperioden.

Utskottet har ofta påtalat behovet av att stärka forskningsinfrastrukturerna och driva en nationell infrastrukturpolitik. Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen som en tillväxtfrämjande åtgärd för att stärka forskningsinfrastrukturen berett sig på en tilläggsfinansiering på 8,5 miljoner euro från och med 2012. Av den summan får undervisnings- och kulturministeriet 4 miljoner euro 2012 och 5 miljoner euro året därpå. Dessutom sänks Finlands Akademis fullmakt enligt regeringens beslut med inemot 12 procent under perioden 2012—2015. Till följd av vissa åtgärder kommer det sammantagna fullmaktsbeloppet att framöver vara konstant mot att tidigare ha varierat från år till år.

Utskottet konstaterar att systemet för forskningsfinansiering bl.a. kommer att utvecklas så att det uppmuntrar högskolorna att specialisera sig på områden som de är bra på.

Studiestöd

Utskottet anser det viktigt att studiestödet indexbinds från och med den 1 september 2014.

Kultur, ungdomar och idrott

Planer finns att under ramperioden förverkliga en lång rad av de mål som riksdagen satte under senaste valperiod i samband med behandlingen av den kulturpolitiska redogörelsen (KuUB 11/2010 rd — SRR 4/2010 rd). På agendan står att öka sysselsättningspotentialen inom det kulturella och kreativa facket, öka jämställdheten i tillgången till kulturtjänster och förbättra kulturens samhällsekonomiska effekter. Alla befolknings- och medborgargrupper måste få bättre möjligheter till kulturellt deltagande, framhåller utskottet. Tanken är att lokalt och regionalt förbättra utbudet av och tillgången till kulturtjänster och det kulturella arvet samt främja framväxten av en kulturell mångfald.

En stor del av aktiviteterna på kulturens, ungdomsarbets och idrottens område finansieras utanför ramen med tippningsvinstmedel. Tippningsvinstmedlen har utvecklats positivt och bidrar till att målen för de här områdena kan nås. Trots det vill utskottet upprepa sitt krav på att de

lagfästa statsandelarna även för de här områdena ska finansieras med allmänna budgetmedel. Man bör komma ihåg att konst, kultur och idrott hjälper människor att må bättre och få en bättre livskvalitet, vilket i sin tur minskar kostnaderna för vård och omsorg.

Utskottet noterar att regeringen skurit ner på statsandelarna till museer, teatrar och orkestrar med 10 miljoner euro redan från 2012. Totalt sett har de här statsandelarna ökat mycket kraftigt från 2007 till i fjol, dvs. med ungefär 90 procent. Nästa år minskar statsandelarna till museer med ca 12 procent och till teatrar och orkestrar med ca 6 procent. Om man ser till hela ramperioden är det viktigt att finansieringen till konstinstitutioner är adekvat också i ekonomiskt strama tider, framhåller utskottet.

Det är också angeläget att motionens och idrottens status som en form av basservice bekräftas under ramperioden med målet att stärka en motionsinriktad livsstil, säkra en jämlik tillgång på tjänster och nå framgångar inom den internationella elitidrotten.

Inom ungdomspolitiken är det fortfarande ett aktivt medborgarskap och en stärkt social iden-

titet som har högsta prioritet. Genom att samhällsgarantin genomförs bibehålls den nuvarande nivån inom verkstadsverksamheten och det uppsökande ungdomsarbetet. Det sparbeting på 6 miljoner euro som regeringsprogrammet ålägger i fråga om ungdomsarbete realiseras genom att omfördela vinstmedel från tippning och penninglotteri mellan förmånstagarna inom ungdomsarbetet. Anslagen bör beviljas med hänsyn till att ungdomsarbetet kommer att få nya uppgifter med att sysselsätta unga, genomföra samhällsgarantin och motarbeta långtidarbetslösheten, menar utskottet. Dessutom är det viktigt att de ändringar i ungdomslagen som trädde i kraft i januari i år blir genomförda. Syftet är att göra det enklare för de unga att få de offentliga tjänster de behöver och effektivisera det tidiga stödet till unga för att hjälpa dem att få tillträde till bl.a. utbildning och arbetsliv.

Ställningstagande

Kulturutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 28 oktober 2011

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Raija Vahasalo /saml
vordf. Inkeri Kerola /cent
medl. Ritva Elomaa /saf
Satu Haapanen /gröna
Leena Harkimo /saml
Pauli Kiuru /saml
Kimmo Kivelä /saf
Sanna Lauslahti /saml
Silvia Modig /vänst

Mika Niikko /saf
Mikaela Nylander /sv
Tuomo Puumala /cent (delvis)
Simo Rundgren /cent
Pauliina Viitamies /sd
ers. Timo Heinonen /saml
Sari Palm /kd
Sofia Vikman /saml (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Våra framgångar såväl här hemma som ute i stora världen har byggts på kultur och på en högkvalitativ utbildning. De besparingar som planerats för hela utbildningssektorn under ramperioden hotar underminera den jämlikhet i utbildningen som hittills inte sett till samhällsskikt och som nått ut över hela landet. Uppslutningen kring denna värdegrund har varit stor också i riksdagen. Inte ens när ekonomin varit trängd har man tummat på de kulturella premisserna. Att se till att vi i Finland har en adekvat kulturell grund att stå på är en investering i framtiden. Därför bör nivån på anslagen för utbildning och kultur inte få påverkas av konjunkturerna utan bibehållas på tidigare nivå trots det rådande ekonomiska läget.

Regeringen föreslår såväl i budgetpropositionen för 2012 som i de justerade finansiella ramarna för 2012—2015 att utbildningsanslagen ska minskas. Dessutom finns det inte pengar för reparationer i skolvärlden. Fullmakten att bevilja understöd till läroanstalter för totalrenovering, tillbyggnad och nybyggen minskar nästa år. Nedskärningen är brutal: från 36 miljoner till fem miljoner euro. Med de pengarna kan i praktiken inte fler än 2—4 projekt få understöd fastän det finns mångfald fler mögelskolor som skriker efter reparation. Risken finns att de studerandes, lärarnas och den övriga skolpersonalens hälsa tar stryk.

Nedskärningen av nybörjarplatser i gymnasier och inom yrkesutbildningen är orättvis med tanke på dels samhällsbehovet i stort, dels det regionala näringslivet och företagsamheten. När utbildningen koncentreras till vissa områden innebär det ett minskat utbud och färre möjligheter men också en ännu bittrare kamp om studieplatserna.

Anslagsreduceringarna för forskning och utveckling gör det svårare att skapa ny kompetens

till underlag för innovationer och tillväxt. Särskilt utsatta är t.ex. forskningssektorer som är bundna till vissa miljöer och potentialerna där. Det kommer att bli radikalt svårare för universiteten att bedriva grundforskning av hög kvalitet. Den nationella viljan har hittills varit att vi ska ha en basfinansiering som inga konjunkturer biter på.

Vid de ca 350 läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet, typ medborgarinstitut och folkhögskolor, studerar över en miljon vuxna, unga och barn. Tröskeln för att studera vid dessa läroanstalter är låg. Där får även studerande som inte har råd eller annars kan studera på annat håll ekonomiskt meningsfull och lönande undervisning. I studieblocken tas hänsyn även till grupper med särskilda behov. Så som studerandantalet har ökat är det tydligt att prestationsvolymerna behöver ökas på alla nivåer. Det finns ingen anledning att skrota detta utmärkta system med sina kumulativa effekter genom oskäliga nedskärningar.

Det är en kulturstats plikt att värna den nationella kulturen. De sparåtgärder som drabbar museer, teatrar och orkestrar när statsandelarna minskar får oanade konsekvenser såväl på det nationella som det regionala planet. Om trenden håller i sig under hela ramperioden riskerar den gynnsamma utveckling i fråga om statsandelarna för kultur som åstadkoms under senaste valperiod att stagnera och återgå till nivån för flera år sedan.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 28 oktober 2011

Inkeri Kerola /cent
Simo Rundgren /cent
Tuomo Puumala /cent

Ritva Elomaa /saf
Kimmo Kivelä /saf
Mika Niikko /saf

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Vi instämmer i avvikande mening 1. Dessutom lade vi i utskottet fram vårt eget förslag till studiestödsindex.

I ramarna för statsfinanserna 2011—2015 ingår en indexjustering av studiestödet. I budgetpropositionen för 2012 uppges syftet med studiestödsverksamheten vara att trygga utkomsten under studietiden och att dimensionera studiestödet så att utbildning på eget initiativ och studier på heltid understöds. Studiestödet utvecklas utifrån de utbildningspolitiska målen. Ett mål är ett tillräcklig och sporrande studiestöd som främjar planmässiga studier på heltid och kortare studietider.

Studiestödets belopp är i dagsläget helt tydligt feldimensionerat, eftersom det helt enkelt inte räcker till för att ge heltidsstuderande en betryggande försörjning. Ett allför snålt studiestöd är inte heller ett incitament till att vilja studera på eget initiativ, snarare tvärtom. Studiepenningen är t.ex. 298 euro i månaden för en självständigt boende högskolestuderande som fyllt 20 år. Därtill kommer bostadstillägget som uppgår till max 201,60 euro i månaden plus det statsgaranterade studielånet, som beviljas till ett belopp av 300 euro i månaden för studier i Finland. Utan studielån får en högskolestuderande högst 499,60 euro brutto i månaden och med studielån 799,60 euro per månad.

Priserna på tjänster, varor och livsmedel som behövs för att uppehålla livet har stigit rejält utan att de höjningar som hittills gjorts i studiestödet skulle ha motsvarat stegringen i de allmänna levnadskostnaderna. Studiepenningens reella värde har minskat med inte mindre än 29 procent från 1992 till 2009. Också efter höjningen av studiepenningen 2008 är studiepenningens köpkraft ca 15 procent lägre än den var när det nuvarande studiestödssystemet infördes.

Studiepenningen och bostadstillägget går inte heller de ihop med dagens genomsnittliga bo-

kostnader. Enligt Statistikcentralen var den genomsnittliga kvadratmeterhyran per månad 9,86 euro i fjol. I huvudstadsregionen var den 11,98 euro. Eftersom studieplatserna i Finland företrädesvis finns strax intill tillväxtcentrum, betalar merparten av de studerande de facto betydligt mer för sitt boende än snitthyran i hela landet. I praktiken finns det många studerande vars bostadskostnader överstiger studiepenningen och bostadstillägget sammantagna.

Även i det fall att studiestödet förslår för bostadskostnaderna är det helt klart att den återstående summan inte räcker till för normala levnadskostnader. Så mycket ljusare ter sig inte livet för studerande med maximalt studielån. Allmänt taget lockar de skulder som heltidsstuderande drar på sig inte till studier på eget initiativ eller till studier på heltid. Observeras bör också att bl.a. de som studerar vid läroanstalter på andra stadiet har det ännu sämre än de som exempel nämnda högskolestuderandena som fyllt 20 år. Ett studiestöd som räcker till är nödvändigt för att alla ska ha möjlighet att studera oavsett förmögenhet.

Men enligt regeringsprogrammet kommer studiestödet att indexbindas först den 1 september 2014. I programmet påpekas det att kostnaderna för revideringen av studiestödet inte överskrider de samhällsekonomiska positiva effekterna av revideringen. När regeringen nu en gång anser att de goda effekter som indexhöjningen får för samhällsekonomin är större än kostnaderna för översynen av systemet, vore det rationellt att göra indexbindningen med det snaraste och underlätta för finländska studerande. Sannfinländarnas riksdagsgrupp kommer att lämna in en lagmotion om detta.

Avvikande mening

Vi föreslår

att studiestödet indexbinds senast 2012.

Helsingfors den 28 oktober 2011

Ritva Elomaa /saf
Kimmo Kivelä /saf
Mika Niikko /saf